

Måbødalen

av Per Bremnes

Den gamle veien i dalen

Av de mange som reiser gjennom Måbødalen i dag, er det trolig få som tenker på de gamle veiene og stiene. De fleste haster gjennom dalen med helt andre mål i tankene. Men det finnes òg de som stopper for å beundre den gamle riksveien som slynger seg gjennom dalen.

Mye av den gamle riksveien i Måbødalen er bygget med hjelp av håndmakt, både boring og sprenging og bygging av murene som klorer seg til fjellet. Veiarbeiderne kom stort sett fra bygdene omkring; særlig kom de fra Røldal. En årsak til dette, kan komme av at røldølene hadde erfaring fra veianlegget over Haukeli.

Kunnskapen som folk flest har, om de gamle stiene i Måbødalen, avgrenser seg gjerne til trappestien i Måbøberget, som populært og galt, er blitt kalt for Måbøgaldene. Det har tidligere vært hevdet at trappestien er del av det Store Nordmannsslepet, men denne den æren skal en annen fjellvei i naboland Hjølmdalen ha. Ordet "galder" er ikke noe gammelt ord i hardingmålet, men det finnes på Østlandet, og er etter det sakkyndige sier, innlånt i dette navnet. Eldre folk i Eidfjord sier "træppuna i bærje", eller trappene i Måbøberget.

Det er lenge siden de gamle stiene var i bruk, og med årene har de fleste grodd til. Bare her og der kan du se spor etter en svunnen tid, der folket før med tunge bører, på nesten ufremkommelige stier. Det var ingen rimelig grunn til at noen skulle ferdes i denne trange og veiløse dalen, før bosetningen tok til. Skulle en til fjells, var det andre og lettere veier å ta. Selv etter at den første bosetningen kom, var det bare lokalvei mellom Måbø og Lund.

Måbø

Gården Måbø ligger øverst i Måbødalen. Hvor lenge det har bodd folk der, kan en bare gjette på. Noen tar et funn fra jernalderen på Måbø, som en pekepinn på at dalen var bosatt i yngre jernalder. Trolig var gården tatt opp som ødegård på 1600-tallet. De første opplysningene om gården, finnes i en bygseltaksering i 1633 over offentlig jordegods i Hardanger len. Da tilhørende Halsnøy kloster.

Bøndene i Måbødalen brukte Kyrkjeskori som stølsvei til deres støler i Tinden, Hengeli og Åstestølen. Både frå Tveito og Måbø gikk det stier opp Kyrkjeskori, først som to adskilte stier, deretter - rett ovenfor uren nord for Høgdene - gikk de sammen. For å finne de gamle stiene i Kyrkjeskori, er det greiest å gå stien fra Måbø. Den går ut fra gamleveien rett før tunet på Måbø, og rett nedenfor den vesle tunnelen.

Kyrkjeskori ble òg brukt som driftevei, som da det i 1880 var en stor flom i Måbødalen, noe som førte til at alle broene ble borte. Lars Ola Garen^[1] måtte i det året fare med driftefeet sitt opp gjennom Kyrkjeskori.

Det finnes ikke opplysninger om bosetning i Måbødalen før etter år 1600, og selv etter at den første bosetningen i dalen kom, var det bare lokalvei mellom Lund og Måbø. Før broen på Sæbø kom - og Sysendalsbrui – var Sysendalen grend med Lund, og hadde sitt båtstø der. Måbø hadde òg båtstø på Lund, og det blir den dag i dag kalt Måbøstøet.

Kyrkjeskori og Tymberløypet

De stiene som fantes på 1500-tallet - Kyrkjeskori og Tymberløypet - hadde på den tid ingenting å si for ferdselen gjennom dalen; til det var de alt for vanskelige og utilgjengelige. Disse veiene var det de første fastboende i Måbødalen som benyttet seg av.

Det var ved gården Måbø at Tymberløypet begynte. Derifra gikk han mot øst til første svingen på den gamle riksveien. Der tok han av og gikk opp gjennom et lite gjel. Tymberløypet holdt så fram på vestsiden av Bjoreio opp til Måbøvatnet, og langs nordsida av vatnet, fram til elveosen ved innløpet. Der gikk han over elva, en eller annen plass mellom Byrkjenes og Storagilsnes.

Ved oppstigningen mot Høl ligger en gammel grunnmur. Derfra stiger Tymberløypet i flere slyng, til den går noenlunde rett bort til steinuren, like nedenfor øverste munningen til Dalbergstunnelen. Så gikk han videre i slyng igjen oppover derifra. En kan se deler av veien, der den slynger seg videre oppover mot Høl.

Fra der Tymberløypet begynner på sin rette linje, har Storagilsvegen utgangspunktet sitt. Oppetter mot høyden krysser Storagilsvegen gamleveien rett før første slyng og likeledes mellom tredje og fjerde slyng. Han gikk fremom like før toppen av rasteplassen, som ligger ved nye veien, et stykke nedenfor Dalbergstunnelen.

Store deler av både Tymberløypet og Storagilsvegen er nå ødelagt av veiarbeid opp gjennom årene. Før den nye veien ble lagt i Storagilet kunne en der se restene etter en smie, som var i bruk ved det første veianlegget i Måbødalen.

Tymberløypet ble omkring 1888, etter at Lars Ola Garen hadde satt seg i brodden for å få veien utbedret til transportvei, den vanlige veien til Sysendalen. Veien ble benyttet helt til gamleveien opp Måbøberget ble ferdig i 1916.

Stiene for veidemannen

I Måbødalen gikk det også mindre stier på kryss og tvers i dalen. En sti gikk i Magnhildskår, og en annen sti i Tveitaskor. For de som hadde sauer, var en tur i Svinagili også noe en måtte ta med.

To andre stier i Måbødalen skal nevnes, det er stier som veidemennene i dalen brukte. Kvernhuskorvegen kom til etter at Turistveien ble bygget. Den går ut fra Turistveien ved Kvernhusaugene, går så opp Kvernhuskorene over Gamlaberget frem mot Høl. Den andre stien var, og er en helt lokal veg fra gården Tveito. Den heter Yksnarlivegen.

Når en på Tveito gård ser etter mulige steder for å komme til fjells på sørsiden av Bjoreio, merker en fort at mange er det ikke. Det beste er å gå over Dansarnuten fra nordsiden. Derifra syntes det lett å ta seg videre oppetter. Men så helt enkelt var det ikke. Rett nok var dette en lettere veg etter lendet, men det tok for lang tid. Bedre var det da ved hjelp av stier, å gå opp på sørøstsida - rett opp bratthenget. Slik sparte en tid. En ikke uvanlig måte å ta seg til fjells på.

Turistveien

Turistveien - som ble ferdig inn til Vøringsfossen i 1872 -, var et stort arbeid. Å arbeide opp vei i steinrøysen, må ha vært et vanskelig arbeid. Det var mangel på tjenlig veidekke. Nesten all jord og grus måtte bæres frem i kiper. Material til broen innunder fossen ble kjøpt i Granvin. Derifra var de ført med båt til Eidfjord, og kjørt med hest til Eidfjordvatnet, der de ble fløtet over. Videre ble de på nytt kjørt med hest opp til Tveito; derifra ble de siden båret eller dratt langs elven til arbeidsplassen. Turistveien var åpnet av daværende prins Oscar i 1872.

Nesten inne ved Vøringsfossen, ligger grunnmuren etter Fossastova. Dette var en kafe og overnattingssted, som ble åpnet i 1870 årene og flyttet til Øvre Eidfjord. Når kafeen trengte melk og fløte, ble Storagilsveien brukt til stølen Bergalidi, som ligger vest for Høl.